

بسم الله الرحمن الرحيم

ضرورت حفظ نسل از دیدگاه مقام معظم رهبری

فاطمه محمدپناه سید آبادی^۱

چکیده

فرزندآوری و ضرورت حفظ نسل از مباحثی است که اهمیت ویژه ای در جوامع بشری دارد. این مقاله ضرورت حفظ نسل را از دیدگاه مقام معظم رهبری بررسی می‌کند. دلیل انتخاب دیدگاه رهبری این است که، حکیم و آگاه به مسائل زمانه است و راهکارهایی که ارائه داده راه حل های صحیح و کار آمدی است. در جامعه‌ی امروز با کاهش فرزندآوری روبرو هستیم که به شدت آسیب‌زا و مسئله آفرین است، نسل جوان را کم میکند در نتیجه توسعه و پیشرفت جامعه محدود می‌شود و به تبع آن، مصرف‌گرایی و وابستگی بیشتر می‌شود که قدرت را کم می‌کند. بیان ضرورت حفظ نسل از منظر آیت‌الله خامنه‌ای که نسبت به مسائل کشور، منطقه و جهان شناخت دارد و با دیدگاه جامع که در مواجهه با چالش‌ها، سیاست‌های مؤثری را ارائه نموده بسیار کارآمد است. بنابراین باید با عمل به فرمایشات ایشان به حل مسئله ضرورت حفظ نسل بپردازیم. در این پژوهش روش تحقیق، ترکیبی (نقلی و برهانی) و روش گردآوری اطلاعات محیطی و محدود و بهره‌گیری از ابزار کتابخانه‌ای گردآوری شده است. روش پردازش اطلاعات، توصیفی است. در این مقاله به بررسی ضرورت حفظ نسل از دیدگاه مقام معظم رهبری با اشاره به بخش‌های اصلی از جمله: لزوم فرزندآوری و اهمیت جمعیت جوان، نتایج بی‌توجهی به مسئله فرزندآوری، پیامد شعار فرزند کمتر زندگی بهتر، ظرفیت کشور نسبت به زیاد شدن جمعیت، راه علاج میل به کم‌فرزندی یا عدم فرزندآوری، راه علاج پیشگیری از پیر شدن جمعیت می‌پردازیم.

---

^۱. طلبه سطح ۲ حوزه علمیه خواهران - نیمه حضوری. Fmmrz01@gmail.com

واژگان کلیدی

پیرشدن جامعه، تحدید نسل، جمعیت جوان، ضرورت، فرزندآوری.

مقدمه

فرزند آوری و حفظ نسل مسئله مهمی است، چرا که هر کشوری با داشتن نیروی جوان، موفقیت ها و پیشرفت های زیادی بدست می آورد، در حالی که نیروی سال خورده توانایی کار کمتری دارد. در کشور نیز همه باید به سمت فرزندآوری بروند تا ایران جوان بماند. با توجه به اینکه در دهه های اخیر میزان باروری در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، به زیر سطح جایگزین (کمتر از دو فرزند به ازای هر مرد و زن) کاهش یافته است، باید برای حفظ نسل تلاش بیشتری کرد. چه بهتر که فرد بداند مقام معظم رهبری بعنوان مدیر و مدبر این کشور درباره ضرورت حفظ نسل چه می فرمایند تا در این راه مصمم تر تلاش کنند. اکنون این سؤال پیش می آید که ضرورت حفظ نسل از دیدگاه مقام معظم رهبری چیست؟

با توجه به تبلیغات رسانه ای معاندین و تهاجم فرهنگی، تغییر سبک زندگی، فرزندآوری در کشور تحت تأثیر قرار گرفته و تولید مثل کم شده و با گذشت چندسال جمعیت جوان که روزگاری روبه رشد بود هم اکنون کاهش پیدا کرده است، در نتیجه جمعیت رو به سالخوردگی و به تبع آن نیروی کار نیز کم شده است. حال آنکه همه می دانند سالخوردگی نوعی مصرف گرایی است. بنابر این همه ی زوج ها باید به این موضوع اهتمام ورزیده و برای افزایش جمعیت همت گمارند، چرا که حفظ نسل امری ضروری و مهم است. عنوان مقاله پیش رو ضرورت حفظ نسل از دیدگاه مقام معظم رهبری است تا مردمان این سرزمین با مطالعه این مقاله برای حفظ و گسترش نسل تلاش مضاعف کنند چرا که امام خامنه ای به عنوان رهبری به این امر به کرات تأکید کرده اند.

مقاله پژوهشی با موضوع مبانی فکری فرزند آوری در اندیشه مقام معظم رهبری، محمد امین دباغیان و سیده نرگس حسینی، نهمین همایش دانشجویی بررسی فرهنگ سلامت از منظر قرآن و حدیث - ۱۴۰۲

که در آن به عناوینی از قبیل اهمیت و ضرورت فرزند آوری، وظایف مسئولان و نهادها، شرایط و امکانات برای فرزند آوری در کشور اشاره داشته است.

وجه تمایز مقاله حاضر با پژوهش پیشین اول اینکه شامل ارائه راهکار و راه علاج و در ثانی دقت بر روی مقایسه سایر جوامع و کشورها و اشاره به ویژگی ها و اهمیت فرزند آوری از جایگاه اقتصادی و افزایش شکوفایی و قدرت می باشد.

مفاهیم و تعاریف:

حفظ نسل، از مصالح ضروری است که شارع نسبت به آن اهتمام داشته و براساس آن احکامی را جعل نموده است. برای نمونه، خداوند برای بقای نسل انسان، در وجود او نیروی شهوت قرار داده و سپس ازدواج را برای او تشریح نموده و برای جلوگیری از اختلاط انساب و حفظ نهاد خانواده، زنا و لواط را تحریم کرده و برای آنها مجازات حد مقرر فرموده است.^۱

ضرورت، از نظر لغوی به معنای نیاز و حاجت است.^۲

لزوم فرزند آوری و اهمیت جمعیت جوان

مسئله‌ی فرزندآوری و مسئله‌ی نسل بسیار مهم است؛ این موضوعی است که بنده بارها در این چند سال اخیر تکیه کرده‌ام و تأکید کرده‌ام، [اولی] متأسفانه حالا که انسان نتایج را نگاه میکند، معلوم میشود که خیلی این تأکیدها تأثیر زیادی نداشته. اینها احتیاج دارد به قانون، احتیاج دارد به دنبال‌گیری جدی دستگاه‌های اجرائی و بایستی بجد مسئله‌ی فرزندآوری را مهم دانست و از پیری جمعیت ترسید. حالا خارجی‌ها را کار نداریم؛ دشمن، دشمن است؛ اما بعضی کج‌سلیقگی‌ها را متأسفانه آدم در داخل مشاهده میکند - یک جایی خواندم - که می‌گویند «آقا! پیری جمعیت اشکالی ندارد!» چطور اشکالی ندارد؟ یکی از پرفایده‌ترین ثروتهای یک کشور، جمعیت جوان در یک کشور است که ما بحمدالله از اوایل انقلاب تا امروز برخوردار بوده‌ایم و اگر بنا باشد بعداً برخوردار نباشیم، یقیناً عقب خواهیم ماند. (۲۲/۰۴/۱۳۹۹) - بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی)

^۱. فرهنگ‌نامه اصول فقه، تدوین توسط مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، ص ۴۲۵، برگرفته از مقاله «حفظ نسل».

^۲. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا

امروز حفظ جمعیت جوان کشور یکی از ابزارهای قوت است؛ اینکه بنده زیاد روی موالید تکیه میکنم، به خاطر این است. کشور ما امروز کشور جوانی است؛ اگر چنانچه موالید در این کشور به قدر لازم و به قدر کافی تولید نشوند - که الان به قدر کافی نیست - چند صباح دیگر، چند سال دیگر نسل جوان در کشور کمیاب خواهد شد. آن وقت کشوری که در آن جوان کم است، پیشرفتش [هم] کم است. یکی از ابزارهای قدرت حفظ اکثریت جوان در جامعه است. (۰۳/۰۱/۱۳۹۹ - سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران)

در بیانات حضرت آقا بارها به فرزندآوری و وجود جمعیت جوان در کشور اشاره شده است.

در واقع این جوان است که با انگیزه خوب و با علمی که دارد، باعث پیشرفت کشور می شود. در آیات قرآن هم به فرزندآوری اشاره شده از جمله آیه ۴۶ سوره کهف:

«الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ أَمْلًا»

(مال و فرزند، زینت زندگی دنیاست و باقیات صالحات [ارزش های پایدار و شایسته] ثوابش نزد پروردگارت بهتر و امیدبخش تر است!).

انسان و جوامع بشری به جهت بقا و رشد در بین ملل باید برای فرزندآوری تلاش موفق کنند. بنا به فرمایش رهبری اگر کشور از نیروی جوان برخوردار نباشد یقیناً عقب خواهیم ماند. جوانی جمعیت یکی از عوامل مهم توسعه و پیشرفت هر کشور است. جمعیت مولد، نیروی کار تولید و مصرف را تشکیل میدهد و از این رو، تأثیر بسزایی بر رشد اقتصادی و اجتماعی دارد جوانی جمعیت همچنین میتواند منبعی برای نوآوری، خلاقیت و تحولات فرهنگی باشد. چراکه جوان توان و قدرت و همچنین انگیزه و شادابی و حتی شور و نشاط برگرفته از جوانی را در راستای شکوفایی و تکامل زندگی و جامعه بکار می گیرد.

به دلیل کاهش نرخ باروری و افزایش امید به زندگی جمعیت ایران در حال سالمندی است و این موضوع می تواند چالش هایی را در زمینه های مختلف مانند تأمین مسکن سلامت، آموزش، اشتغال و تأمین بازنشستگی به وجود آورد. که حفظ و تقویت جوانی جمعیت و مدیریت آن ها از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

وقتی با تبلیغات چندجانبه و همه‌جانبه روی فرزندآوری کمتر، تبلیغ می‌شود، میرسیم به وضعیت فعلی که آدم‌های وارد، هشدار میدهند نسبت به بیست سال دیگر، سی سال دیگر، از لحاظ پیر شدن کشور، پیر شدن جامعه. جامعه‌ی پیر نمیتواند به آن قلّه‌ها برسد؛ همه‌ی پیشرفتهای ما تا امروز به برکت حضور جوانها بوده. بنده گفته‌ام که پیرها بلاشک نقش ایفا میکنند، اما موتور، جوانهایند. اگر این جامعه محروم بماند از یک جمعیت قابل جوان، دشمن بر این جامعه مسلط خواهد شد. خب این فرهنگ‌سازی لازم دارد؛ فرهنگ‌سازی دست شما [مداحان] است. (۲۶/۱۱/۱۳۹۸ - بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام)

خدای متعال از مسلمانها خواسته که زیاد بشوند، این حدیثی که من خواندم از قول پیغمبر اکرم که «تَنَاقَحُوا تَنَاسَلُوا تَكْثُرُوا»^۱، خدای متعال از مسلمانها خواسته که زیاد بشوند، افزایش پیدا کنند. واقعاً هم این جور است که اگر چنانچه عدد ملت مسلمان -حالا در یک کشور اسلامی مثل کشور ایران یا در فضای اسلامی مثل امت اسلامی- زیاد باشد، این زمینه و امکان برای رشد و تعالی در آنها وجود دارد؛ یعنی وقتی که عدّه زیاد است، افراد صالح در آن قهراً زیادترند، توانایی‌ها قهراً بیشتر است، نیروی انسانی قهراً راقی‌تر است؛ این چون طبیعی است اگر چنانچه جمعیت زیاد باشد. جمعیت کم، مقهور واقع میشود. امروز در دنیا آن کشورهایی که جمعیت‌های زیادی دارند، به برکت آن به خیلی امکانات دست یافته‌اند؛ چین یک نمونه است، هند یک نمونه است؛ با اینکه مشکلاتی هم دارند اما در عین حال خود این جمعیت زیاد به عنوان یک ارزش اجتماعی، ارزش سیاسی، یک ارزش بین‌المللی برای آنها توانسته موقّیّت‌هایی را به وجود بیاورد. بنا بر این نسل باید افزایش پیدا کند؛ اینکه من تکرار میکنم، تأکید میکنم، به خاطر این است. و البته امروز در کشور ما مردم گوش میکنند، حرفی ندارند؛ آن کسانی که این حرف به آنها میرسد، حرفی ندارند و گوش میکنند منتها مسئولینی که بایستی عملاً دنبال کنند و زمینه‌ها را فراهم کنند، آن کار لازم را انجام نمیدهند. البته مسئولین [رده] بالا میگویند قبول داریم اما مسئولین میانی درست عمل نمیکنند؛ به هر حال افزایش فرزند باید به صورت یک فرهنگ دربیاید. شما ببینید، در بعضی از کشورهای غربی - مثلاً در آمریکا - خانواده‌ای پانزده تا بچه دارند، بیست تا بچه دارند و از این قبیل، تشویق [هم] میشوند و هیچ کس مذمتشان نمیکند. اما نوبت به کشور ما که میرسد، این طرف قضیه تشویق میشود، [یعنی] کم‌فرزندی و مانند اینها. (۰۶/۰۱/۱۳۹۸ - بیانات در دیدار جمعی از زوج‌های جوان)

۱. شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار، جلد ۱، صفحه ۱۰۱

سایر علما همچون مقام معظم رهبری از جمله آیت الله مکارم شیرازی نیز در ذیل این روایت بیان داشته اند که: وَ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: تَنَاقَحُوا تَنَاسَلُوا تَكْتُمُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَوْ بِالسَّقَطِ

ترجمه: و فرمود آن حضرت نکاح کنید تا بسیار شوید بدرستی که من فخر میکنم بشما امتها در روز قیامت و اگر چه از شکم ساقط شود

حدیث مشهور: «تناکحوا تناسلوا تکتروا فانی أباهی بکم الأمم یوم القیامة و لو بالسقط»^۱ می باشد.

شبهه این حدیث در کتاب مستدرک الوسائل^۲ هم وجود دارد و در وسائل هم تعبیراتی قریب الأفق با این حدیث وجود دارد:

* ... عن محمد بن مسلم انّ أبا عبد الله عليه السلام قال: إنّ رسول الله صلى الله عليه و آله قال: تزوجوا فآني مكاثر بكم الأمم غداً في القيامة حتّي أن السقط يجيء ...^۳

به هر حال همان گونه که در احادیث وارد شده فلسفه نکاح افزایش نسل و جلوگیری از انقراض نسل است، بلکه اگر روزی به عللی خوف انقراض نسل انسان باشد نکاح واجب می شود، اگر چه در حال عادی مستحب است. حتّی در جائی که موازنه جمعیت به ضرر اسلام و به نفع کفار است نکاح و ازدیاد نسل واجب است و همچنین اگر به زیان شیعه باشد، مثلاً در حواشی و اطراف کشور ما اهل سنت زیاد هستند و به آنها توصیه شده است که افزایش نسل داشته باشید در حالی که شیعیان را تشویق به فرزند کمتر می کنند که این باعث افزایش جمعیت اهل سنت می شود، در این صورت جلوی ازدیاد نسل را گرفتن جایز نیست زیرا نباید موازنه جمعیت به ضرر شیعه به هم بخورد.

---

۱. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۴۴، ص ۱۷۰.

۲. ج ۱۴، ح ۱۷، باب ۱ از ابواب مقدمات نکاح.

۳. ج ۱۴، ح ۲، باب ۱ از ابواب مقدمات نکاح.

إن قلت: غالب عقلاء و خبره‌های امروز از غیر مسلمان بلکه مسلمان می‌گویند کنترل جمعیت در عصر ما واجب و لازم است و آلا سبب افزایش فقر، جهل، بیماری و وابستگی می‌شود، این امر با کلام پیامبر چگونه سازگار است؟

قلت: آنچه در باب استحباب نکاح، حفظ نسل و مباحات پیامبر حتی به سقط گفته شد، اصل و قانون است و هر قانونی استثنائی دارد که مسأله تهدید نفس به عنوان استثنا است و منافاتی با کبرای کلی ندارد، مثلاً غیبت به عنوان اصل حرام است ولی در مشورت برای ازدواج جایز می‌شود، پس آنچه در عصر ما هست، ویژگی این زمان است و ممکن است زمانی بیاید که به فرزند بیشتر جایزه هم بدهند.^۱

آمارها نشان می‌دهد آمریکا با جمعیتی در حدود ۳۳۰ میلیون نفر در حال حاضر سومین کشور پرجمعیت دنیا پس از چین و هند محسوب می‌شود. نرخ باروری (تعداد فرزند به ازای هر مادر در سن باروری) در آمریکا حدود ۱/۹ و به نرخ ایده‌آل جایگزینی (نرخی که با وجود آن جمعیت کاهش پیدا نمی‌کند و دچار پیری نمی‌شود) یعنی حدود ۲/۱ بسیار نزدیک است. این در حالی است که جمعیت ایران حدود ۸۳ میلیون نفر (بین جایگاه‌های هفدهم تا نوزدهم در دنیا) و نرخ باروری در این کشور ۱/۶ است. این آمارها به این معناست که جمعیت آمریکا با سرعتی بالاتر از جمعیت ایران افزایش پیدا می‌کند و پیری جمعیت (افزایش نسبت جمعیت سالمند به جمعیت جوان) نیز در آمریکا دیرتر رخ می‌دهد.

در واقع اغلب آمریکایی‌ها فرزندآوری را دوست دارند این در حالی است که در کشور ما برخی تک فرزندی را پذیرفته‌اند که مسیر اشتباهی را درپیش دارند چون نه تنها تک فرزندی عوارضی مانند پرتوقع بودن و تکبر دارد بلکه باعث کم شدن جمعیت می‌شود و در نتیجه کشور از پیشرفت عقب خواهد ماند.

گزارش‌های بی شماری با موضوع خانواده‌های پرجمعیت در آمریکا یا جهان منتشر شده. اینگونه گزارش‌ها اغلب با هدف تشویق خانواده‌های آمریکایی به فرزندآوری و برطرف کردن نگرانی‌های مردم این کشور درباره داشتن فرزندان متعدد منتشر می‌شوند و این دقیقاً همان نکته‌ای است که رهبر انقلاب به آن اشاره کرده‌اند: «تشویق خانواده‌ها به فرزندآوری در کشورهای غربی به جای مذمت خانواده‌های پرجمعیت.»

---

^۱. مکارم شیرازی ناصر، کتاب النکاح، جلد یک، صفحه نه

بر پایه‌ی آمار سال ۱۳۹۸، جمعیت ایران در حدود یک سده، ۸ برابر شده‌است. هرچند که در دهه‌های اخیر، باروری در این کشور کاهش داشته و حرکت جمعیت به سوی سالخوردگی است. میان سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵، هر سال به‌طور میانگین، یک میلیون تن به جمعیت ایران افزوده شد. میزان کلی باروری در این کشور، نزدیک به ۲,۱ است.^۱ بر اساس آمار سال ۲۰۱۸ میلادی گروه بانک جهانی، رشد جمعیت سالانه‌ی ایران، ۱,۴ درصد بوده‌است.^۲ آمار سال ۲۰۲۰ نیز اعلام می‌کند که میزان زاد ولد ۱۶,۳ در هر ۱۰۰۰ تن و میزان مرگ‌ومیر ۵,۳ در هر ۱۰۰۰ تن بوده‌است؛ بر پایه همین آمار، نسبت جنسی نیز ۱۰۲,۸ مرد به ازای هر ۱۰۰ زن بود. مناطق شهری تهران، مشهد، اصفهان، شیراز، کرج و تبریز، به ترتیب، بزرگ‌ترین کانون‌های جمعیتی ایران هستند.^۳

همچنین، بر پایه‌ی سرشماری همگانی در آبان ۱۳۹۵، جمعیت کشور ۷۹,۹۲۶,۲۷۰ میلیون تن، تراکم جمعیت در هر کیلومتر مربع ۴۸,۵ تن، و میانگین رشد سالانه‌ی جمعیت معادل ۱,۲ درصد بوده‌است.^۴ در چند سال اخیر، رشد موالید نزدیک ۱,۴ درصد بوده و در سال ۱۳۹۲ یک‌میلیون و ۴۷۱ هزار و ۸۳۴ موالید به ثبت رسیده‌است.^۵

آمارها نشان می‌دهد که دوران طلایی جمعیت ایران تا سال ۱۴۳۰ طول می‌کشد؛ در این دوران نسبت جمعیت در سنین فعالیت، افزایش یافته و به حداکثر خود یعنی بالای ۷۰ درصد می‌رسد.^۶ جمعیت کل کشور در سال ۱۴۳۰ هجری شمسی بر اساس پیش‌بینی پژوهشکده آمار، در صورت افزایش میزان باروری

---

۱. «سقوط نرخ رشد جمعیت در ایران». www.tabnak.ir.

۲. «Population growth (annual %) - Iran, Islamic Rep. | Data». data.worldbank.org.

۳. "Middle East :: Iran — The World Factbook - Central Intelligence Agency". www.cia.gov (به انگلیسی). ۲۰۲۰-۰۴-۱۹. Archived from the original on ۱۹ April ۲۰۲۰. Retrieved ۲۰۲۰-۰۴-۱۹.

۴. «جمعیت کشور بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک استان» (به پارسی). درگاه ملی آمار.

۵. «نسخه آرشیو شده». بایگانی‌شده از اصلی در ۲۹ مه ۲۰۱۶. دریافت‌شده در ۱۷ اکتبر ۲۰۱۹.

۶. دوران طلایی جمعیت ایران تا سال ۲۱۴۳۰. <https://www.irna.ir/news/۸۳۷۹۳۰۰۲۱۴۳۰>.

کل به ۱۱۲ میلیون و ۴۷۵ هزار و ۴۵۸ نفر می‌رسد. با استفاده از مجموعه فرضیه‌ها و تجربیات کارشناسی در پیش‌بینی‌های جمعیت کشور، پیش‌بینی‌های فرض جمعیت سازمان ملل، روندهای جاری، تجربه‌های بین‌المللی و مهم‌تر از همه تغییرات سطح باروری در دهه اخیر در کشور و زیر مجموعه‌های استانی، شهری و روستایی آن، می‌توان به دیدگاه زیر در مورد تغییرات سطح باروری در آینده رسید و در قالب چهار گزینه مطرح شده به آینده نگری جمعیت کل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی به شرح زیر پرداخت:^۱

فرض اول: رسیدن به حدود ۲,۶ فرزند در سال ۱۴۳۰ (فرض خوش‌بینانه)

فرض دوم: تثبیت سطح باروری کل از سال ۱۳۹۵ به بعد یعنی ۲,۱۱ فرزند تا سال ۱۴۳۰

فرض سوم: کاهش سطح باروری کل با شیبی تند به زیر سطح جانشینی ۱,۵ فرزند در سال ۱۴۳۰ (فرض بدبینانه)

فرض چهارم: کاهش سطح باروری کل با شیبی ملایم تا به زیر سطح جانشینی ۱,۹ فرزند در سال ۱۴۳۰

در صورت تحقق سناریو اول یعنی افزایش میزان باروری کل، جمعیت کل کشور در سال ۱۴۳۰ هجری شمسی برابر با ۱۱۲ میلیون و ۴۷۵ هزار و ۴۵۸ نفر، با فرض ثابت ماندن میزان باروری کل، برابر با ۱۰۴ میلیون و ۱۷ هزار و ۵۸۸ نفر و با سناریوهای سوم و چهارم یعنی کاهش شدید و کاهش ملایم باروری به ترتیب برابر ۹۵ میلیون و ۳۱۷ هزار و ۴۶۴ نفر و ۱۰۱ میلیون و ۳۹۲ هزار و ۳۲۰ نفر خواهد بود. تجارب کشورهای مختلف نشان می‌دهد در مراحل میانی گذار جمعیتی، میزان باروری کل به زیر سطح جانشینی می‌رسد؛ بنابراین انتخاب فرض عملیاتی و محتمل (رسیدن به سطح باروری کل حدود ۱,۹ فرزند) است.

بنابراین بر اساس سناریوهای مختلف در سال ۱۴۳۰ برای جمعیت ایران داریم:^۲

افزایش سطح باروری کل، ۱۱۲ میلیون و ۴۷۵ هزار و ۴۵۸ نفر

تثبیت سطح باروری کل، ۱۰۴ میلیون و ۱۷ هزار و ۵۸۸ نفر

کاهش سطح باروری کل با شیبی ملایم، ۱۰۱ میلیون و ۳۹۲ هزار و ۳۲۰ نفر

کاهش سطح باروری کل با شیبی تند، ۹۵ میلیون و ۳۱۷ هزار و ۴۶۴ نفر

۱. پیش‌بینی افزایش جمعیت ایران در سال ۱۴۳۰ به ۱۱۲ میلیون نفر ۸۳۷۸۱۲۰۸ <https://www.irna.ir/news/>

۲. <https://www.srtc.ac.ir/analytical-reports> . نگاه‌های به گذشته حال و آینده جمعیت ایران

طی تخمین دیگری در سال ۲۰۳۰ میلادی جمعیت ایران به بیش از ۹۲ میلیون نفر می‌رسد.^۱

یکی از امکانات و ظرفیت‌های مهم [کشور]، موج جمعیتی است که بعضی‌ها مخالفند. بعضی‌ها می‌گویند «جمعیت کشور چرا باید این تعداد باشد و چرا باید بیشتر بشود؟» این خطا است. هشتاد میلیون جمعیت در یک کشور، آبرو برای این کشور است؛ این کشور هشتاد میلیون [جمعیت دارد]. این سیاست غربی‌ها... [یعنی] سیاست تحدید نسل، امروز گریبان خود آنها را گرفته است و دارد بیچاره‌شان میکند؛ میخواهند کشورهای اسلامی از جمعیت‌های زیاد و جوانهای فعال و انسانهای کارآمد برخوردار نباشند. اینکه من اصرار میکنم که حتماً بایستی تکثیر نسل بشود، خانواده‌ها باید فرزنددار بشوند -فرزندهای بیشتری- برای این است که فردای این کشور به همین جوانها احتیاج دارد و جوان و نیروی انسانی چیزی نیست که انسان بتواند از خارج وارد کند؛ بایستی خود کشور آن را تأمین بکند. این موج جمعیتی یکی از امکانات است. (۰۱/۰۱/۱۳۹۷ - بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی)

موج جمعیتی که رهبری به آن اشاره می‌فرمایند، به افزایش سریع تعداد افراد یک جمعیت در یک بازه زمانی مشخص گفته می‌شود که مزایایی دارد از جمله افزایش نیروی جوان که می‌تواند منبع قدرت و رشد اقتصادی و اجتماعی باشد.

مسئله‌ی تکثیر نسل، تکثیر اولاد [که] در جامعه مطرح شد، خب مسئولین هم همراهی کردند، موافقت کردند؛ من می‌شنوم در گوشه و کنار، بر خلاف آن عمل میکنند. این چیزی است که غربی‌ها میخواهند؛ غربی‌ها با افزایش عدد مسلمانها مخالفند، با افزایش عدد ملّتی که جوانهایش میتوانند در عرصه ظاهر بشوند و کشور را به اوج برسانند، معلوم است که مخالفند. ما نباید کار را جوری پیش ببریم که مقصود آنها عملی بشود؛ باید جوری حرکت بکنید که مقاصد اسلامی تأمین بشود، این وظیفه‌ی ما است، وظیفه‌ی مسئولین ما این است. (۱۷/۱۲/۱۳۹۶ - بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام)

انسان با قوه عقل خود و هم چنین فرمایشات رهبری در می‌یابد که دشمن صلاح کشور را نمیخواهد و به دنبال دشمنی است تا به اهداف خود برسد بنابراین با افزایش عدد ملّتی که جوانهایش میتوانند کشور را

---

^۱ <https://www.worldometers.info/world-population/iran-population> .

به اوج برسانند وزمینه استقلال کشور را فراهم کنند، مخالف است. انسان دور اندیش باید خلاف خواسته دشمن عمل کند تا نگذارد دشمن به خواسته اش برسد و ما را وابسته به خود کند.

امروز جمعیت جوان ما یک پدیده است، یک نعمت است؛ چون جوان، منشأ حرکت و چشمه‌ی جوشان انگیزه و حرکت و نشاط و ابتکار و نوآوری است، کار را جوان میکند، اگرچنانچه این [جوانی جمعیت] بیست سال دیگر از دست رفت - [چون] این جوان را که نمیشود وارد کرد - کشور ضرر خواهد کرد؛ از امروز نباید بگذاریم. این حرفهایی که گاهی شایع میشود - که البته بنده تحقیق زیادی نکرده‌ام و درست اطلاع ندارم - که بعضی از روشهای غلط گذشته هنوز ادامه دارد و اسقاط جنین یا امثال اینها در بعضی از جاها انجام میگیرد، اگر اینها راست است، این مسئولین دولتی مشخص، مسئول این کارند و باید دنبال بکنند. مسئله‌ی جوانی جمعیت یک توانمندی بسیار بزرگ و مهمی است. (۲۵/۰۳/۱۳۹۵ - بیانات در دیدار مسئولان نظام)

مسئولین کشور با اقداماتی می توانند از سقط جنین و یا استفاده از لوازم پیشگیری جلوگیری کنند از جمله شرایط مناسبی برای تأمین نیاز های مالی، روانی، بهداشتی، اجتماعی زنان باردار فراهم کنند، موانع اقتصادی را رفع کنند تا سقط جنین کم شود و در نهایت با وضع قوانین بازدارنده این امر را مدیریت نمایند.

در آیات قرآن کریم نیز به مسئله ازدیاد نسل اشاره شده است از جمله آیه
وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَةَ أَمْلَاقٍ نَحْنُ . نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا (الإسراء، ۳۱)

و فرزندان خود را از بیم تنگدستی نکشید، ما روزی آنها و شما را میدهیم، کشتن آنها بزرگترین گناه است. این آیه نشان می دهد که خداوند متعال از کشتن فرزندان به دلیل ترس از فقر و تنگدستی منع کرده . خداوند متعال وعده داده که روزی فرزندان را می دهد، بنابراین یکی از عوامل کاهش جمعیت جوان از دیدگاه قرآن، ترس از فقر و تنگدستی است که با ایمان به خدا و توکل بر او میتوان آن را برطرف کرد.

کثرت جمعیت جوان یکی از امتیازات کشور است و در صورت استمرار سیاست ها و اقدامات نادرستی که منجر به تحدید نسل و کاهش شدید جمعیت جوان کشور در طول سالهای آینده خواهد شد، دچار ضربه

بسیار بزرگی بنام «سالمندی عمومی» خواهیم شد. کشور بدون جمعیت جوان، یعنی کشور بدون ابتکار و پیشرفت و هیجان و شور و شوق، بنابراین، برنامه حیاتی تکثیر نسل باید بطور جدی دنبال و پیگیری شود. (۱۵/۰۲/۱۳۹۳ - دیدار مسئولان جمعیت مامایی کشور با رهبر انقلاب)

نتایج بی توجهی به مسئله فرزند آوری

اینکه بنده نسبت به موالید و مسئله‌ی فرزندآوری و مانند اینها این همه اصرار میکنم، معنایش این است؛ یعنی اگر چنانچه به این مسئله بی‌توجهی بشود - که متأسفانه در برهه‌ی طولانی‌ای بی‌توجهی شده - اگر این بی‌توجهی ادامه پیدا کند و همه به فکر فرزندآوری نیفتند و این حرکت عظیمی که در کشور لازم است انجام بگیرد، انجام نگیرد، بیست سال آینده - که مثل برق خواهد آمد؛ بیست سال زمان زیادی نیست - وارد یک مسیری خواهیم شد که دیگر کار برایمان بسیار مشکل خواهد شد. (۲۸/۰۸/۱۳۹۸ - بیانات در دیدار جمعی از تولیدکنندگان، کارآفرینان و فعالان اقتصادی)

بی توجهی به فرزندآوری می تواند عواقب جدی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برای کشور داشته باشد، از جمله کاهش جمعیت و عدم بقای نسل، بحران پیری، کاهش نیروی کار، کاهش سرمایه اجتماعی، این عواقب می تواند باعث افزایش فقر، نا اطمینانی و نارضایتی در جامعه شود. برای جلوگیری از این عواقب لازم است که سیاست های انگیزشی و تشویقی برای فرزند آوری اتخاذ شود، این سیاست ها باید به مشکلات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی مردم پاسخ دهند و از طریق رسانه ها، مؤسسات آموزشی، مذهبی در خصوص اهمیت فرزندآوری فرهنگ سازی کنند.

یکی از مزیت‌های بزرگ کشور عبارت است از فرصت جمعیت جوان کشور... به تعبیر این جمعیت‌شناس‌ها «پنجره‌ی جمعیتی». ما امروز در دل این فرصت قرار داریم. [طبق] آنچه به من گزارش دادند، آدمهایی که تخصصی در این کار دارند و کارشناس این کارند میگویند این فرصت تا بیست سال دیگر ادامه خواهد داشت؛ ما بیست سال این فرصت را داریم؛ اگر در این بیست سال توانستیم پایه‌های کار خودمان را محکم کنیم که بُرد کردیم؛ اگر غفلت کردیم و این بیست سال فرصت از دستمان رفت و کشور وارد عرصه‌ی سالمندی و فرسودگی شد، دیگر کاری نمیشود کرد. خب در این بیست سال از این فرصت چه استفاده

کنیم؟ ... نگذاریم جمعیت کاهش پیدا کند، نگذاریم جمعیت جوان کاهش پیدا کند، موالید را افزایش بدهیم. (۲۸/۰۸/۱۳۹۸ - بیانات در دیدار جمعی از تولیدکنندگان، کارآفرینان و فعالان اقتصادی)

<پنجره جمعیتی> فرصتی طلایی برای اصلاح ساختارهای جمعیتی و همچنین رشد و پیشرفت علمی و اقتصادی است که اگر مغتنم شمرده نشود نه تنها خود تهدید خواهد بود بلکه بعد از عبور از پنجره جمعیت امکان مدیریت و ترمیم ساختارهای جمعیتی و تحقق رشد و توسعه بسیار پایین و قریب به ناممکن می‌شود.

ایران تا حدود سال ۱۴۱۵ در فرصت پنجره جمعیت قرار دارد و از حدود ۲۰ سال آینده با بسته شدن پنجره جمعیت روبرو می‌شود براین اساس مهد تمدن نوین اسلامی و جهانی برای اصلاح الگوی فرزندآوری، ارتقای ساختار جمعیت پایدار و در ادامه دست یابی به پیشرفت و توسعه همه جانبه، کمتر از ۲۰ سال زمان دارد و در غیر این صورت تا سه دهه آینده ایران اسلامی یکی از سه کشور سالمند جهان خواهد بود.

وجود انبوه جوانان -میلیون‌ها جوان- در کشوری که این همه ظرفیت کار و تلاش دارد، یک نعمت بزرگی است... سیاستی وجود دارد که این نعمت را از ملت ایران سلب کند؛ نعمت وجود جوانان انبوه و فراوان را. نتیجه‌ی این مسئله‌ی تحدید نسل، ده سال دیگر، پانزده سال دیگر این خواهد بود که شما دیگر کشور را متراکم از نسل جوان مشاهده نخواهید کرد؛ و اینکه بنده این همه تکرار میکنم، تأکید میکنم، هشدار میدهم، به خاطر این است. بعضی از خطرات و اقدامات خطرناک هست که اثر آن بعد از ده سال، بیست سال ظاهر خواهد شد، آن وقتی که دیگر کاری هم نمیشود کرد. البته مسئولین محترم به بنده قول داده‌اند که با جدیت این مسئله را دنبال کنند، مشکلات را برطرف کنند، که ان شاءالله همین کار را هم باید بکنند و خواهند کرد. (۱۲/۰۸/۱۳۹۸ - بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان)

تحدید نسل پیامدهای منفی دارد که می‌توان به برخی از آنها اشاره کرد: کاهش نیروی کار و توانایی توسعه اقتصادی، پیری جمعیت و افزایش هزینه‌های اجتماعی و بهداشتی، آسیب‌های اخلاقی و تربیتی ناشی از کم‌فرزندی و تک‌فرزندی و عدم ازدواج.

آنچه مهم است این است که کشور ما با ظرفیت طبیعی و با ویژگی جغرافیای سیاسی خود احتیاج دارد به یک جمعیت بیشتر؛ علاوه بر این ... مسئله‌ی نمای جوان برای کشور یک مسئله‌ی اساسی و مهم و تعیین کننده است. آنطوری که اهل علم و اهل تحقیق بررسی کرده اند و جوانب قضیه را ملاحظه کرده اند و آمارها را مورد مذاقه قرار داده اند، ما اگر چنانچه با این شیوه‌های که امروز داریم حرکت میکنیم پیش برویم، در آینده‌ی نه چندان دور، یک کشور پیری خواهیم بود که علاج این بیماری پیری هم درحقیقت در دسترس نیست؛ حالا نه [اینکه] در دسترس ما نیست، [بلکه] در دسترس هیچ کس نیست؛ یعنی امروز کشورهایی که در دنیا دچار پیری شده اند و قدرت «زاد و ولد» خودشان را از دست داده اند، به دشواری میشود گفت که راه‌علاجی برای حلّ این مشکل دارند. ما هم طبعاً با همین مشکل مواجه خواهیم شد؛ و نباید بگذاریم به اینجا برسد. البته مبانی اسلامی و تفکر اسلامی در زمینه‌ی جمعیت و افزایش جمعیت و با توجه به وضع جغرافیای سیاسی منطقه و کشور جمهوری اسلامی یک چیزهای روشن و واضحی است. (۰۶/۰۸/۱۳۹۲ - بیانات در دیدار اعضای همایش ملی «تغییرات جمعیتی و نقش آن در تحولات مختلف جامعه»)

مسئله‌ی تحدید نسل برای کشور ما خطر است؛ من به شما عرض بکنم. محدود کردن نسل، برای کشور ما یک خطر بزرگی است. ما در منطقه‌ی خطر مبالغ زیادی پیش رفتیم، باید برگردیم؛ میتوانستیم جلوی این کار را بگیریم، نگرفتیم. آنچه که متخصصین و کارشناسان، با نگاه‌های علمی، با دقت علمی بررسی کرده اند، ما را به این نتیجه میرساند که با این روند کنونی، کشور در آینده دچار مشکل فراوان خواهد شد؛ کشور دچار پیری عمومی خواهد شد. این تحدید نسل، چیز بدی است. (۳۰/۰۴/۱۳۹۲ - بیانات در دیدار مسئولان نظام)

تحدید نسل ممکن است منجر به پیری عمومی شود، که میتواند اثرات منفی بر روی اقتصاد اجتماع سلامت و فرهنگ داشته باشد، پس باید از تحدید نسل و پیری جمعیت جلوگیری شود تا به اثرات منفی آن همچون مصرف گرایی دچار نشویم.

پیامد شعار فرزند کمتر ندگی بهتر

سیاست جمعیتی غربی‌ها که «فرزند کمتر، زندگی بهتر»، سیاست اروپایی است، سیاست غربی است؛ خودشان هم عمل کردند و امروز دچار مشکلند؛ دارند جایزه می‌دهند که خانواده‌ها فرزنددار بشوند؛ میخواهند جبران کنند عقب‌ماندگی را، فایده هم ندارد. این سیاست را، نسخه‌ی غربی را [بعضی‌ها] قبول کردند. ما [در این] چند سال... اصرار کردیم، گفتیم... که موانع تولید نسل را بردارید؛ مسئولین هم قبول کردند، تصدیق کردند حرف ما را، منتها در مدیریت‌های میانی متأسفانه موانعی وجود دارد؛ آن‌چنان که باید و شاید به این نسخه‌ی اسلامی که «تَنَاقَحُوا تَنَاسَلُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» عمل نمیکنند، [اما] به نسخه‌ی غربی عمل میکنند. (۰۱/۰۱/۱۳۹۷ - بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی)

شعار فرزند کمتر، زندگی بهتر که برخی از کشورهای اروپایی برای تشویق به تنظیم خانواده استفاده میکنند، در ایران نیز در دهه ۱۳۷۰ به عنوان یکی از سیاست‌های کنترل جمعیت در رسانه‌ها تبلیغ شد. برای جلوگیری از پیری جمعیت سیاست‌های تشویقی و حمایتی برای فرزندآوری مثل ارائه وام، مرخصی، خدمات مراقبت از کودک می‌توان ارائه داد.

رشد جمعیت چهار درصدی در سال‌های دهه‌ی ۶۰، نیاز به علاج داشت که علاج آن، همان سیاست‌های کاهش جمعیت بود اما تداوم این سیاست‌ها باید با ارائه‌ی آمار به‌هنگام توسط مسئولان در وقت معینی، متوقف یا کُند می‌شد، زیرا مشکل پیری جمعیت یکی از مشکلات بدون علاج است و امروز کشورهای پیشرفته نیز راه‌حلی برای آن ندارند. (۲۳/۰۶/۱۳۹۵ - دیدار مسئولان ستاد سرشماری نفوس و مسکن با رهبر انقلاب)

یکی از خطراتی که وقتی انسان درست به عمق آن فکر میکند، تن او می‌لرزد، این مسئله‌ی جمعیت است... مسئله‌ی جمعیت را جدی بگیرید؛ جمعیت جوان کشور دارد کاهش پیدا میکند. یک جایی خواهیم رسید که دیگر قابل علاج نیست. یعنی مسئله‌ی جمعیت از آن مسائلی نیست که بگوییم حالا ده سال دیگر فکر میکنیم؛ نه، اگر چند سال بگذرد، وقتی نسله‌ها پیر شدند، دیگر قابل علاج نیست. (۱۹/۰۹/۱۳۹۲ - بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی)

در قضیه کاهش باروری، یک نگاه مقلدانه ای به زندگی غربی یا به زندگی اروپایی وجود داشته که به اینجها منتهی شده و میراث آن به ماها رسیده؛ ما هم در یک برهه ای از زمان غفلت کردیم، کاری که باید انجام بدهیم انجام ندادیم. درحالیکه امروز در [بعضی از] همین کشورهای غربی از کاهش باروری دارند زیان می بینند و پشیمانند، و در بعضی از کشورهای غربی مطلقاً کاهش باروری وجود ندارد؛ یعنی خانواده‌های پرجمعیت، مثلاً خانوادگی آمریکایی با ده دوازده بچه، چطور خانوادگی ایرانی [که] میخواهد از او تقلید کند باید حتماً یک بچه داشته باشد یا دو بچه! که این الان وجود دارد و گزارش ها و خبرها از این واقعیت به ما اطلاع می دهد. (۰۶/۰۸/۱۳۹۲-بیانات در دیدار اعضای همایش ملی «تغییرات جمعیتی و نقش آن در تحولات مختلف جامعه»)

مسئله‌ی جمعیت تأثیر زیادی دارد در اقتدار ملی؛ و افزایش نسل جوان و بزرگ بودن کشور از لحاظ جمعیت، خیلی تأثیر دارد در ایجاد اقتدار. (۱۳/۰۶/۱۳۹۳-بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری)

شنیدم در مجلس... طرحی در مورد افزایش باروری و پیشگیری از کاهش جمعیت وجود دارد؛ این بسیار مهم است. هیچ منافاتی ندارد که ما مراعات بهداشت و سلامت مادران و فرزندان و نوزادان را بکنیم - که خیلی مهم است - در عین حال مراقب باشیم اشتباهی را که قبلاً کردیم، ادامه ندهیم، دنبال نکنیم؛ مسئله‌ی کاهش جمعیت مسئله‌ی بسیار مهمی است. برای... [دشمنان] بهترین چیز این است که ایران یک کشوری باشد با بیست سی میلیون جمعیت که نصف این جمعیت هم کهن سال و میان سال و از کارافتاده باشند؛ این برایشان بهترین چیز است؛ [اگر] برای این برنامه ریزی بتوانند بکنند، حتماً میکنند، پول بتوانند خرج کنند، حتماً خرج میکنند؛ ما باید حرکتمان در مقابل این حرکت، حرکت صحیح و منطقی و خردمندانه و عالمانه باشد که خب خوشبختانه شنیدم در مجلس دوستان دنبال این قضیه هستید و امیدواریم که خداوند به شما کمک کند. (۰۴/۰۳/۱۳۹۳-بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی)

برای جلوگیری از پیری جمعیت، نباید فقط به باروری توجه شود، بلکه باید به بهداشت و سلامت مادر و نوزاد هم توجه شود، فعالیت هایی برای حفظ سلامت مادر در بارداری، زایمان و پس از زایمان انجام شود، مراقبت هایی از قبیل: مراجعه به پزشک قبل و حین بارداری و انجام آزمایشات لازم، مشاوه در مورد

مراقبت از نوزاد و شیردهی به نوزاد، تشخیص و درمان بادراری وزایمان، حضور تکنسین ماهر در زمان زایمان، مراقبت های پس از زایمان از مادر و نوزاد. این مراقبت ها باید انجام شود تا مادر و نوزاد این دوره را به خوبی طی کنند.

کثرت جمعیت جوان یکی از امتیازات کشور است و در صورت استمرار سیاست ها و اقدامات نادرستی که منجر به تحدید نسل و کاهش شدید جمعیت جوان کشور در طول ساله ای آینده خواهد شد، دچار ضربه بسیار بزرگی بنام «سالمندی عمومی» خواهیم شد. کشور بدون جمعیت جوان، یعنی کشور بدون ابتکار و پیشرفت و هیجان و شور و شوق، بنابراین، برنامه حیاتی تکثیر نسل باید بطور جدی دنبال و پیگیری شود. (۱۵/۰۲/۱۳۹۳- دیدار مسئولان جمعیت مامایی کشور با رهبر انقلاب)

ظرفیت کشور نسبت به زیاد شدن جمعیت از دیدگاه حضرت آقا

بنده... معتقدم کشور ما کشور هفتاد و پنج میلیونی نیست؛ کشور ما کشور صد و پنجاه میلیونی [است]؛ حالا ما دستکم را گرفتیم گفتیم صد و پنجاه میلیون؛ بیشتر هم میشود گفت. قطعاً این کشور با این سطح وسیع، با این تنوع آب و هوایی، با این امکانات فراوان زیرزمینی، با این استعداد بالقوه علمی که در این کشور وجود دارد، میتواند یک کشور پرجمعیتی باشد و انشاءالله خودش هم این جمعیت را اداره کند؛ یعنی همچنان که ما فکر میکنیم که اگر چهار پنج بچه افتاد روی دوش یک خانواده وضع زندگیشان چگونه خواهد شد، فکر این را هم بکنید که این چهار پنج بچه وقتی بزرگ شدند و کاری پیدا کردند و شغلی پیدا کردند چه کمکی میتوانند به پیشرفت کشور بکنند؛ یعنی این را هم باید فکر کرد. (۰۶/۰۸/۱۳۹۲-بیانات در دیدار اعضای همایش ملی «تغییرات جمعیتی و نقش آن در تحولات مختلف جامعه»)

زن و مرد نباید تنها به زندگی خود توجه کنند که اگر فرزند زیاد باشد روزی اش چه می شود، اولاً خداوند در آیات متعددی از قرآن کریم وعده داده که روزی فرزند را می رساند از جمله آیه: قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ

رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا
الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ^۱

ترجمه: بگو بیایید تا آنچه خدا بر شما حرام کرده همه را بر شما بخوانم و آن اینکه به هیچ وجه شرک به خدا نیاورید و به پدر و مادر احسان، کنید، و دیگر اولاد خود را از بیم فقر نکشید ما شما و آنها را روزی میدهیم و دیگر به کارهای زشت آشکار و نهان نزدیک نشوید و نفسی را که خدا حرام کرده محترم شمرده جز به حق به قتل نرسانید خدا شما را به این اندرزها سفارش نموده باشد که تعقل کنید، ثنیا به این توجه کنند که با بزرگ شدن فرزندان و ورودشان به جامعه و کار پیدا کردنشان زمینه برای پیشرفت جامعه فراهم می شود که پیشرفت جامعه یکی از اثرهای مثبت فرزندآوری است ما اگر دو برابر امروز هم جمعیت داشته باشیم، میتوانیم بدون کمترین نیازی به هیچ کشور، خودمان را به بهترین وجهی اداره کنیم. (۱۳۶۸/۰۴/۱۸ - بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم)

وقتی مقام معظم رهبری که به اعتقاد ما نایب بر حق امام زمان عجل الله تعالی فرجه شریف است می فرمایند کشور ما بدون هیچ نیازی به کشورهای دیگر ظرفیت جمعیت بیشتر از این را دارد پس شکی در آن نیست و همه باید برای این امر مهم تلاش کنند و از فرمایش ولی امر مسلمین جهان اطاعت کنند

راه علاج میل به کم فرزندی یا عدم فرزند آوری

ببینید چه چیزهایی است که موجب میشود جامعه‌ی ما دچار میل به کم فرزندی بشود. این میل به کم بودن فرزند، یک عارضه است؛ و آلا انسان به طور طبیعی فرزند را دوست میدارد. چرا ترجیح میدهند افرادی که فقط یک فرزند داشته باشند؟ چرا ترجیح میدهند فقط دو فرزند داشته باشند؟ چرا زن به شکلی، مرد به شکلی پرهیز میکنند از فرزند داری؟ اینها را بایستی نگاه کرد و دید عواملش چیست؛ این عوامل را پیدا کنید، برای علاج این عوامل بیماریزا - که به اعتقاد بنده اینها عوامل بیماریزا است - متخصصین و صاحبان اندیشه را بخواهید فکر کنند. فرض کنید مثلاً بالا رفتن سن ازدواج؛ خوب بلاشک یکی از چیزهایی که باروری را محدود میکند، بالا رفتن سن ازدواج است؛ خوب، این یکی از کارهایی است

^۱ . ۱۵۱ انعام.

که باید در کشور فکر بشود... یعنی همهی آن گره های ذهنی ای را که وجود دارد در این زمینه، باید شما باز کنید، یعنی شأن شما و همایشی از این قبیل [همایش ملی «تغییرات جمعیتی و نقش آن در تحولات مختلف جامعه»]، این است که بایستی این کار فکری و علمی را بکنند؛ یعنی صرفاً بیان فکر، بیان خواست و حتی شعارهایی در این زمینه نباشد. واقعاً کار بشود، کار فکری بشود؛ عوامل کاهش جمعیت و موجبات افزایش جمعیت به نحو مطلوب و با اعتدال متناسب، درست سنجیده بشود، مطرح بشود [تا] اقناع بشوند افکار نخبگان. در این زمینه خبر الان عامه‌ی مردم، بعضی ها متدینند، بعضی ها متعبدند، وقتی گفته میشود، میروند سراغ باروری بیشتر؛ لکن نخبگان جامعه باید قانع بشوند، باید مسئله را قبول کنند؛ اگر نخبگان قبول کردند، کار سهل میشود، کار فرهنگسازی آسان میشود. (۰۶/۰۸/۱۳۹۲-بیانات در دیدار اعضای همایش ملی «تغییرات جمعیتی و نقش آن در تحولات مختلف جامعه»)

از جمله عواملی که باعث کاهش فرزندآوری می شود: تغییر سبک زندگی، افزایش انتظارات از زندگی، نگرش منفی به فرزندآوری، نبود درآمد کافی، عدم اطمینان از آینده شغلی، رشد فرد گرایی و موارد دیگر که بنا به فرمایش مقام معظم رهبری این موارد بیماری زا نیاز به علاج دارند.

عواملی وجود دارد که باعث بالارفتن سن ازدواج می شود از جمله: مشکلات اقتصادی، نبود درآمد مناسب، علاقه به تحصیلات بالا، روابط پیش از ازدواج. باید این موارد از بین برود تا سن ازدواج هم بالا نرود، باید مسئولین جامعه راهکارهایی مثل ایجاد امنیت اقتصادی، ارائه مشاوره و... اندیشه کنند تا این مشکلات برطرف شود.

راه علاج پیشگیری از پیر شدن جمعیت

فرزندآوری یک مجاهدت بزرگ است. ما با خطاهائی که داشتیم، با عدم دقت هائی که از ماها سر زده، یک برهه‌ای در کشور ما متأسفانه این مسئله مورد غفلت قرار گرفت و ما امروز خطراتش را داریم می بینیم؛... پیر شدن کشور، کم شدن نسل جوان در چندین سال بعد، از همان چیزهائی است که اثرش بعداً ظاهر خواهد شد؛ وقتی هم اثرش ظاهر شد، آن روز دیگر قابل علاج نیست؛ اما امروز چرا، امروز قابل علاج است. فرزندآوری یکی از مهمترین مجاهدت های زنان و وظائف زنان است؛ چون فرزندآوری در حقیقت هنر زن است؛ اوست که زحماتش را تحمل میکند، اوست که رنجهایش را میبرد، اوست که خدای متعال ابزار

پرورش فرزند را به او داده است. خدای متعال ابزار پرورش فرزند را به مرد ها نداده، در اختیار بانوان قرار داده؛ صبرش را به آنها داده، عاطفه‌اش را به آنها داده، احساساتش را به آنها داده، اندام های جسمانی‌اش را به آنها داده؛ در واقع این هنر زنها است. اگر چنانچه ما اینها را در جامعه به دست فراموشی نسپریم، آن وقت پیشرفت خواهیم کرد.

پیشرفت های کشور به برکت حضور جوانان است و اگر جوانان نباشند دشمن بر کشور مسلط می شود. بزرگترین مؤلفه قدرت هر کشوری مسئله نیروی انسانی و جمعیت جوان است. جوانان در توسعه یافتگی کشور مؤثرند و می توانند مانع از تهاجم دشمن بشوند. اما اگر جوانان با کاهش نرخ باروری، پیری جمعیت، بی تفاوتی تأثیرات منفی جنگ نرم دشمن، کشور را در معرض خطرات امنیتی و اقتصادی قرار می دهند. بنابراین جوانان باید با توجه به دستورات و توصیه های رهبر انقلاب خود را برای انجام وظایف انقلابی آماده کنند و از ارزش های انقلابی دفاع کنند. جوانان باید با استفاده از فرصت های شغلی و کار آفرینی خود را برای آینده آماده کنند تا آمادگی ازدواج و فرزندآوری داشته باشند. جوانان باید با بالا بردن سطح علمی و بصیرتی خود، مقابله با جنگ نرم دشمن را بر عهده بگیرند و از تحریف اعتقادات جلوگیری کنند. جوانان باید با توجه به روحیه پرشور و تنوع طلب خود نوآوری و خلاقیت و تحولات فرهنگی را در جامعه ایجاد کنند. جوانان باید با تکیه بر اراده، توانایی و دانش علمی خود به نور الهی منور شوند و با مدد گرفتن از ذات اقدس الهی در راه پیشرفت کشور تلاش کنند و مانع از تسلط دشمن بر کشور شوند.

مداحان باید برای افزایش جمعیت جوان کشور فرهنگ سازی کنند. در حقیقت مداحان با استفاده از قدرت بیان و انتقال پیام، می توانند مردم را با اهمیت فرزندآوری آشنا کنند و آن را از اهداف اسلامی بیان کنند و دلائل عقلی و شرعی ارائه دهند تا گره های ذهنی مردم را باز کنند و آنها را به این عمل تشویق کنند. مداحان می توانند با الگو گرفتن از شهیدان، مردم به تربیت نسلی صالح و متعهد دعوت کنند و با افزایش بصیرت و ایمان مردم، مقابله با جنگ نرم و توطئه های دشمن را بر عهده بگیرند و از تضعیف اعتقادات جلوگیری کنند. (بیانات در دیدار جمعی از مداحان) ۱۱/۰۲/۱۳۹۲

هنر زن در فرزندآوری شامل مواردی است از جمله: داشتن رابطه صمیمی با فرزندان، توجه به علاقه ها و نیازهای فرزند، آموزش مهارت های زندگی از قبیل مسئولیت پذیری، رابطه عاطفی با فرزند، تحمل

سختی ها و... در واقع این زن است که با تحمل سختی ها فرزندان را تربیت میکند که در پیشرفت و سربلندی جامعه مؤثرند.

یکی از خطاهائی که خود ما کردیم - بنده خودم هم در این خطا سهیمم - این مسئلهی تحدید نسل از اواسط دهه‌ی ۷۰ به این طرف باید متوقف میشد. البته اولی که سیاست تحدید نسل اتخاذ شد، خوب بود، لازم بود، لیکن از اواسط دهه‌ی ۷۰ باید متوقف میشد. این را متوقف نکردیم؛ این اشتباه بود. عرض کردم؛ مسئولین کشور در این اشتباه سهیمند، خود بنده‌ی حقیر هم در این اشتباه سهیمم. این را خدای متعال و تاریخ باید بر ما ببخشد. نسل جوان را باید حفظ کرد. با این روند کنونی اگر ما پیش برویم... کشور پیر خواهد شد. خانواده‌ها، جوانها باید تولید مثل را زیاد کنند؛ نسل را افزایش دهند. این محدود کردن فرزندان در خانه‌ها، به این شکلی که امروز هست، خطاست. (۱۹/۰۷/۱۳۹۱-بیانات در اجتماع مردم بجنورد)

ما باید در سیاست تحدید نسل تجدیدنظر کنیم. سیاست تحدید نسل در یک برهه‌ای از زمان درست بود؛ یک اهدافی هم برایش معین کردند. آنطوری که افراد متخصص و عالم و کارشناسان علمی این قسمت تحقیق و بررسی کردند و گزارش دادند، ما در سال ۷۱ به همان مقاصدی که از تحدید نسل وجود داشت، رسیدیم. از سال ۷۱ به این طرف، باید سیاست را تغییر میدادیم؛ خطا کردیم، تغییر ندادیم. امروز باید این خطا را جبران کنیم. کشور باید نگذارد که غلبه‌ی نسل جوان و نمای زیبای جوانی در کشور از بین برود؛ و از بین خواهد رفت اگر به همین ترتیب پیش برویم؛ آنطوری که کارشناس ها بررسی علمی و دقیق کردند. این ها خطابیات نیست؛ اینها کارهای علمی و دقیق کارشناسی شده است. اگر چنانچه با همین وضع پیش برویم، تا چند سال دیگر نسل جوان ما کم خواهد شد - که امروز قاعده‌ی جمعیتی ما جوان است - و بتدریج دچار پیری خواهیم شد؛ بعد از گذشت چند سال، جمعیت کشور هم کاهش پیدا خواهد کرد؛ چون پیری جمعیت با کاهش زاد و ولد همراه است. یک زمانی را مشخص کردند و به من نشان دادند، که در آن زمان، ما از جمعیت فعلیمان کمتر جمعیت خواهیم داشت. اینها چیزهای خطرناکی است؛ اینها را بایستی مسئولین کشور بجد نگاه کنند و دنبال کنند. در این سیاست تحدید نسل حتماً بایستی تجدیدنظر شود و کار درستی باید انجام بگیرد. این مسئله‌ی افزایش نسل و اینها جزو مباحث مهمی است که واقعاً همه‌ی مسئولین کشور - نه فقط مسئولین اداری - روحانیون، کسانی که منبرهای تبلیغی دارند، باید در

جامعه درباره‌ی آن فرهنگ‌سازی کنند؛ از این حالتی که امروز وجود دارد - یک بچه، دو بچه - باید کشور را خارج کنند. رقم صد و پنجاه میلیون و دویست میلیون را اول امام گفتند - و درست هم هست - ما باید به آن رقمها برسیم. (۱۳۹۱/۰۵/۰۳-بیانات در دیدار کارگزاران نظام)

رهبری در بیانات زیادی اشاره به تولید نسل و افزایش جمعیت کردند که این بیانات اهمیت زیاد این موضوع را نشان میدهد.

نتیجه:

این پژوهش با عنوان ضرورت حفظ نسل از دیدگاه مقام معظم رهبری است که شامل لزوم فرزندآوری و اهمیت جمعیت جوان، نتایج بی توجهی به مسئله فرزندآوری، پیامد شعار فرزند کمتر زندگی بهتر، ظرفیت کشور نسبت به زیاد شدن جمعیت، راه علاج میل به کم فرزند یا عدم فرزند آوری، راه علاج پیشگیری از پیر شدن جمعیت است و به بررسی این عناوین پرداخته شده است. در بیان مهم ترین نتایج این مقاله می توان خاطر نشان کرد که: طبق فرمایشات رهبری برای پیشگیری از ضعیف شدن کشور و مصرف گرا بودن مردم، راهی جز افزایش تولید مثل و فرزندآوری نداریم. ایشان حفظ جمعیت جوان کشور که یکی از ابزارهای قوت، قدرت و توسعه است و اسلامی بودن تکثیر و تربیت نسل را از مهم ترین معروف ها در نظام اسلامی می دانند. در آیات قرآن و روایات نیز به فرزند آوری و تکثیر نسل اشاره شده است که نشان دهنده ی اهمیت و لزوم این موضوع است. طبق فرمایشات رهبری، همانطور که در کشورهای قدرتمند جهان شاهد هستیم، زیاد شدن جمعیت باعث افزایش نیروی کار و دستیابی به پیشرفت و تکیه به ظرفیت داخلی می شود.

افزایش جمعیت یک ضرورت ملی است که مردمان داخل کشور آن را تأمین می کنند. یکی از عواملی که مانع افزایش جمعیت می شود، تغییر سبک زندگی و سقط جنین است. برای جلوگیری از سقط جنین مسئولین مربوطه باید تدابیری لازم الاجرا بیندیشند که در صورت بی توجهی به این امر ناپسند، کشور در آینده دچار آسیب و مسئله بزرگ به نام سالمندی عمومی می شود و کشور فاقد جمعیت جوان و خلاقیت و پیشرفت خواهد شد.

رهبری در بیانات خود تأکید فراوان به مسئله‌ی فرزندآوری می‌کنند که اگر به آن بی‌توجهی شود، کشور در بیست سال آینده، در شرایط بحرانی قرار می‌گیرد. کشور با بحران پیری رو به رو می‌شود که باعث افزایش فقر، نارضایتی و موارد دیگر می‌شود. باید فرصتی را که در آن قرار داریم که منظور پنجره‌ی جمعیتی است، مغتنم شمرد که اگر نادیده گرفته شود، دیگر بعد از این فرصت، ترمیم ساختارهای جمعیتی بسیار پایین و حتی ناممکن و غیر قابل جایگزینی می‌باشد. مسئله‌ی تحدید نسل برای کشور ما خطر است که اگر این روند پیش برود کشور در آینده دچار بحران فراوان خواهد شد.

شعار فرزند کمتر زندگی بهتر، سیاست غربی و اروپایی بود که خودشان به این سیاست عمل کردند و حال دچار مشکل هستند که امروز تلاش می‌کنند تا این مشکل را حل کنند. مسئولان نباید این سیاست را پیش بگیرند، بلکه باید با سیاست‌های تشویقی برای جلوگیری از پیری جمعیت تلاش کنند. مسئولان و مردم باید با بینش صحیح خود و سرلوحه قرار دادن اوامر و نصایح حکیمانه مقام معظم رهبری، زمینه را فراهم کنند تا دشمن به برنامه و اهداف خود که کم شدن جمعیت کشور و زیاد شدن جمعیت کهن سال و میان سال و در نهایت ضعیف شدن کشور است، نرسد.

طبق دیدگاه رهبری با توجه به امکانات کشور، ظرفیت کشور ما نسبت به جمعیت، بیشتر از تعداد جمعیت فعلی کشور و حتی در صورت افزایش دو برابری جمعیت، بدون هیچ نیازی به کشور های دیگر می‌توان کشور را مدیریت نمود.

نکته‌ی بعدی که در بیانات حضرت آقا مشاهده می‌شود درمان میل به کم فرزند است، این عوامل باید شناسایی و درمان شوند تا علاوه بر اینکه متعدها و متدین‌ها سراغ باروری می‌روند، بقیه از جمله نخبگان هم قانع شوند تا کار فرهنگسازی و تغییر سبک زندگی آسان بشود.

جهت درمان پیری جمعیت، راهکاری جز فرزندآوری وجود ندارد که از مهم‌ترین مجاهدت‌های زنان است که زنان با پرورش فرزند باعث افزایش نسل و پیشرفت کشور می‌شوند تا کشور از سالمندی و ضعف به جوانی و قدرت میل پیدا کند. همه باید برای این مسئله تلاش کنند تا جمعیت جوان بماند از روحانیونی که منبر می‌روند تا مسئولان و تک‌تک اعضای جامعه.

نظر به مطالب ارائه شده در خصوص جامع نبودن پیشینه، در این پژوهش تلاش شد تا به نسبت جامع و کامل تر با ارائه مطالبی همچون ارائه راهکار و راه علاج، دقت بر روی مقایسه سایر جوامع و کشورها و اشاره به ویژگی ها و اهمیت فرزند آوری از جایگاه اقتصادی و افزایش شکوفایی و قدرت مطرح گردد. از جمله عناوینی که نیاز به کار پژوهشی دارد و در این مقاله برای جلوگیری از تنوع مطالب به آن پرداخته نشد، فرزندآوری و افزایش جمعیت به عنوان ارکان قدرت و ارتباط آن با موفقیت کشورهای قدرتمند جهان می باشد.

منابع:

۱. قرآن کریم
۲. فرهنگ‌نامه اصول فقه، تدوین توسط مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، ص ۴۲۵، برگرفته از مقاله «حفظ نسل».
۳. دهخدا علی اکبر، ۱۳۳۰ ه.ش، فرهنگ نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، چاپ اول
۴. دباغیان محمد امین، حسینی سیده نرگس، مقاله "مبانی فکری فرزند آوری در اندیشه مقام معظم رهبری" ۱۴۰۲، نهمین همایش دانشجویی بررسی فرهنگ سلامت از منظر قرآن و حدیث
۵. شعیری تاج الدین محمد، ۱۳۶۳ ه.ش، جامع الأخبار، انتشارات رضی، قم
۶. مجلسی محمدباقر، بحارالانوار، انتشارات الاسلامیه. تهران
۷. مکارم شیرازی ناصر، ۱۴۲۴ ه.ق، کتاب النکاح، مدرسه الامام علی ابن ابیطالب (ع)، قم، چاپ اول
۸. «جمعیت کشور بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک استان» (به پارسی). درگاه ملی آمار.
۹. نرم افزار کتابخانه فقاقت
۱۰. سایت رسمی Khamenei.ir
۱۱. «سقوط نرخ رشد جمعیت در ایران». www.tabnak.ir. بایگانی شده از اصلی در ۷ مه ۲۰۲۰.
۱۲. «Population growth (annual %) - Iran, Islamic Rep. | Data». data.worldbank.org. بایگانی شده از اصلی در ۷ مه ۲۰۲۰.
۱۳. "Middle East :: Iran — The World Factbook - Central Intelligence Agency". www.cia.gov (به انگلیسی). Retrieved ۱۹ April ۲۰۲۰. Archived from the original on ۱۹ April ۲۰۲۰. Retrieved ۲۰۲۰-۰۴-۱۹
۱۴. <https://www.irna.ir/news/۸۳۷۹۳۰۰۲> دوران طلایی جمعیت ایران تا سال ۱۴۳۰
۱۵. <https://www.irna.ir/news/۸۳۷۸۶۲۰۸> پیش بینی افزایش جمعیت ایران در سال ۱۴۳۰ به ۱۱۲ میلیون نفر.
۱۶. <https://www.srtc.ac.ir/analytical-reports> نگاهی به گذشته حال و آینده جمعیت ایران
۱۷. [./https://www.worldometers.info/world-population/iran-population](https://www.worldometers.info/world-population/iran-population)